

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Dit verhaal stemt tot nadenken over ons leven. Over hoe het begon. Waar we vandaan komen, waar we ‘wortelen’. Over de weg die we gaan. En over onze toekomst: wat kunnen we verwachten.

Want het gaat over *geboorte*. Hoewel - nee, *nóg* niet. Het is nog geen Kerst...

Het gaat over de *aankondiging* van een geboorte. Aan wat aan geboorte vooraf gaat. Lukas vindt het wezenlijk om dat aangaande de geboorte van Jezus te vertellen: wat gaat aan die geboorte vooraf? En hoe wezenlijk is dat voor wie je als mens kunt worden?

En ik ben wel van mening dat we dat *inclusief* moeten lezen en niet alleen *exclusief* over Jezus. Het gaat ook over onze geboorte, ons leven - en wat daaraan ‘vooraf’ gaat.

Dat er wat aan ons leven vooraf gaat, betekent in ieder geval dat niet wijzelf met ons leven begonnen zijn. Dat het leven niet bij ons begint.

Het is ook niet onze keuze geweest om te leven, het is, zegt rabbijn Abraham Heschel¹, ‘het leven is ons opgelegd’. *Vóór* we er waren. En we hebben daarop met ons leven een antwoord te geven.

De wereld begint niet met ‘zijn’, ‘bestaat’ niet, maar is *geschapen*. ‘Schepping komt *vóór* zijn’. De wereld - maar ook ieder van ons - is in het leven geroepen. ‘Ik ben omdat ik geroepen ben te zijn’.

Vóór ons ‘zijn’ was er al deze roeping *óm* te leven, we zijn ‘in waarde geboren, begiftigd met betekenis’, ieder mens is een ontvanger van waarde, van wat kostbaar is. Leven houdt *acceptatie* van deze betekenis in. En daaraan gehoor geven en je eraan toewijden. Dat gaat dus aan geboorte vooraf.

Het wordt hier allemaal summier maar kernachtig verteld in dat bezoek van de engel Gabriël aan Maria en in het gesprek dat ze voeren.

Dat er een *engel* komt, wil al zeggen: het begint *niet* bij ons, het *komt* wel *ín* de wereld en zal ook *gebeuren* *ín* deze wereld, maar het is niet ‘*van*’ de wereld. Waarvandaan dan wel krijgt geen aandacht, ja: ‘van God’. Maar dat moet dan ook genoeg zijn om te beseffen dat er dingen zijn die we niet in onze greep of begrip hebben. Zoals onze geboorte.

Dat deze engel bij een *maagd* komt, zegt hetzelfde. Wij willen er niet aan, we zeggen dat het een vertaalfout is, dat er “gewoon” ‘jonge vrouw’ of ‘meisje’ bedoeld wordt - maar het gaat er nu juist om dat het niet “*gewoon*” *is!* God beware ons dat alles maar “gewoon” en “bekend” en “logisch” zou zijn.

Je *wéét* soms niet *wáár* iets dat in jou geboren wordt vandaan komt: een idee, een ingeving, een inval, inspiratie, creativiteit, liefde, aan iemand denken of dat iemand aan *jóu* denkt - *ál* die *niét* te berekenen ‘cadeaus’ of cadeautjes in het leven.

¹ ‘Wie is de mens’, A. Heschel.

Ik zal maar zeggen dat juist op 4 december ieder van ons zich nog wel weer het gevoel te binnen kan brengen hoe het is om níet te weten waar de cadeautjes in het leven vandaan komen.

Een maagd. Een onherleidbaar begin. Nee, je hebt nog geen gemeenschap gehad, Maria - des te beter. *Niet* om seksualiteit en alles wat daarmee te maken heeft te ontkennen of verdacht te maken, dat zeker niet.

Maar wél omdat voor wat wérkelijk kostbaar zal zijn, in de zin van *heilzaam - goed voor mensen*, het eens een keer goed is wat God bij Jesaja ergens zegt: ‘Denk niet aan hetgeen vroeger gebeurde en let niet op wat oudtijds is geschied; zie, Ik maak iets nieuws, nu zal het uitspruiten’.

Drewermann² schrijft dat je een mens nooit mag definiëren als ‘alleen maar het kind van zijn ouders’. Batterijen wetenschappers kunnen op verschillende vakgebieden uitleggen waar je als mens alles *vandaan* hebt. Met onze ‘genen’ wel als ultieme lotsbestemming die alles bepalen. Afkomst, ervaringen en gezondheid van de ouders, omstandigheden tijdens je eerste levensjaren, enzovoorts - er gaat inderdaad veel aan je geboorte vooraf. Wát heb je van jezelf, wanneer ze zich over je wieg buigen en roepen dat je de neus van ome Arie en het haar van tante Riek, de ogen van je moeder en je lachje van je vader hebt?

‘Maagdelijkheid’ zet een stoplicht bij al dit soort ‘vooringenomenheid’, roept een halt toe aan zulke bepaaldheden.

Waarom? Om te gaan doorzien dat een mens ook nog wel eens een heel ándere oorsprong zou kunnen hebben. Dat behalve de ‘aarde’ ook de *hemel* daarmee te maken heeft. Om een mens te zien in haar of zijn vrijheid en bestemming, in de mogelijkheid om aan je geschapen zijn met je leven een mooi en góed antwoord te geven. Een antwoord op dat bijzondere bestaan van ons, dat bij jóú pást!

Dáárom, zegt Drewermann, kan Jezus niet zomaar gelden als het kind van Jozef en Maria. ‘Die twee verklaren niet hoe hij is’. Willen we Jezus goed zien en verstaan - zoveel mogelijk los van al ons denken - en het geldt in wezen voor de ontmoeting met álle andere mensen - dan moeten we in alle ernst rekening houden met een voor ons onbekende oorsprong van een mens, met zijn of haar onherleidbaarheid.

En die onbekende oorsprong benoemen we met de ‘maagdelijkheid’ van zijn moeder, met de tussenkomst - de overschaduwing - van de Heilige Geest en de kracht van de Allerhoogste.

Níet dat we het dan *weten*. Dat is altijd het ergste geweest, dat de kerk de mensen met een enorm grote kennis van hoge woorden om de oren sloeg en vanwege die kennis gezag opeiste. Maar die woorden als ‘God’ en ‘Heilige Geest’ *verwijzen* alleen maar naar *wonderen* die in het leven gebeuren, waar geen méns bij kan. Zulke ‘woorden’ laten in zekere zin alleen maar onze onbeholpenheid I zien.

Wat aan ons leven vooraf gaat, deze onbekende oorsprong, *begroet* ons - begroet Maria - bij monde van de engel Gabriël. De hoogste hemel komt op bezoek bij een meisje in een uithoek van Israël, niet in het centrum, niet in Judea, niet in Jeruzalem, maar in Nazareth in Galilea.

² Eugen Drewermann, Lukas I

Er zullen er later schamperen over Jezus: ‘Is dat niet de zoon van Jozef, de timmerman?’ *Nee, dat is hij als U dat zo zegt niét*, bedoelt dit verhaal ons vandaag te zeggen. ‘Kan er uit Nazareth iets goeds komen?’, schamperen anderen. *Nou, daar zul je nog van opkijken!*, zegt het verhaal in feite hier al ferm. ‘God ziet de *geringe* aan’, zal Maria zingen in haar zeer persoonlijk lied.

Daarom klinkt hier als groet meermalen dat Maria ‘*genade* heeft gevonden in bij God’. Dat is niets anders dan het voordeel van de twijfel tegenover alle vooroordelen die mensen hanteren. ‘Genade vinden’ is: alles wat jou tot nog toe bepaalde en beperkte en benauwde en bekleemde, alle beschuldigingen die mensen soms zichzelf aandoen - zich *zélf* hun ouderdom of vergeetachtigheid verwijten, zichzelf beschuldigen van het misbruik dat anderen van hen maakten, alleen maar zichzelf de schuld geven van een ruzie of conflict. Genade vinden is dat dit alles wordt overbrugd door een handreiking van liefde van onbekende oorsprong: liefde van Gód zelf dus, die onze beperkingen en beschuldigingen te buiten gaat.

‘Genade’ heet dat met een woord dat voor mijn gevoel ontzettend abstract en afstandelijk geworden is. Terwijl er in het Amsterdamse Jiddisch ook nog het woord ‘gein’ in meeklinkt. En ook de *blijdschap* waar Lukas het in hoofdstuk 1 steeds over heeft én de *groet*, het woord ‘*begroeting*’, is aan het woord ‘genade’ verwant.

Want ja: de begroeting door de engel is niets anders dan genade - ‘gein’, plezier, in de omgang van God met mensen, het overbruggen van de afstand en de afstandelijkheid, het bevrijden van bepaaldheden en vooroordelen.

Dat is wat hier gebeurt en dat gaat aan de geboorte van Jezus *vooraf*, en is daarmee de oorsprong, de *kern* van zijn leven, dat zal wórden: een leven uit genade, een leven van bruggen slaan, een leven waarin ‘voor God niets onmogelijk is’ als het gaat om het genade vinden bij mensen onder elkaar.

Neem Mozes, die een terecht boze God - omdat mensen in het leven een loopje nemen met de liefde en de genade - Mozes die een brug probeert te slaan naar God. Jaha, dat is óók nodig! (Maar dat is weer een andere preek).

‘Nou ja’, zei God, ‘ik wil *jou* wel genadig zijn, maar dat volk van je dat hoef ik niet meer’. En precies *dán* komt het erop aan. Heel subtiel brengt Mozes de *genade* een paar keer ter sprake, die *hij* dan gevonden heeft, maar hij vraagt nadrukkelijk ook om genade voor zijn *medemensen*. Niet door hun *slechtheid* worden ze bepaald, herinnert Mozes God eraan, maar door hun oorsprong in Hém, die ze geschapen - in dit leven geroepen heeft. En God strijkt met de hand over zijn hart.

‘Heb uw vijanden lief’, zegt de volwassen Jezus later een keer in Lukas’ Evangelie. Over genade gesproken...

Maar hij zegt er nog iets bij: ‘Heb je vijanden lief en je zult kinderen - dochter of zoon - van de Allerhoogste genoemd worden. Precies zoals Gabriël Maria aanzegt: Je zoon zal ‘zoon van de Allerhoogste’ genoemd worden. Dat gaat dus aan zijn geboorte vooraf. Als titel? Als ‘koninklijke onderscheiding’ vóór hij er überhaupt is?

Nee, het is zijn *roeping*. Zijn roeping om ‘genadig’ te zijn jegens mensen, omdat hijzelf in die genade zijn oorsprong heeft. Net zoals U en ik.

Een oorsprong die het onmogelijke tussen mensen, op de aarde, mogelijk maakt. Boven alle 'bepaaldheden' uit.

Een oorsprong om voluit uit te leven, ook - 'gewoon' - in de week die voor ons ligt.

Moge het zo zijn - Amen.